

KONSTITUTSIYANING JAMIYAT HAYOTIDAGI O'RNI VA AHAMIYATI

Musurmonova Asaloy G'ayrat qizi

Fan va texnologiyalar universiteti 1-kurs talabasi.

E-mail: asalmusurmonova07@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada Konstitutsiyaning jamiyatdagi o'rnini, inson huquqlarini ta'minlashdagi roli, davlat boshqaruvi va fuqarolik jamiyati rivojidagi ahamiyati ilmiy nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Shuningdek, yangi g'oya sifatida Konstitutsiya fuqarolarning mas'uliyati va jamiyat taraqqiyotidagi rolini mustahkamlash vositasi sifatida qaraladi. Muammoli yondashuv sifatida esa Konstitutsiyaning amaliy qo'llanilishidagi qiyinchiliklar ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Konstitutsiya, jamiyat, fuqarolik mas'uliyati, inson huquqlari, qonun ustuvorligi, demokratik davlat, hokimiyat bo'linishi, siyosiy islohotlar.

Har bir davlatning mustaqilligi, barqaror taraqqiyoti va xalq faravonligining mustahkam poydevori – bu Konstitutsiyadir. U nafaqat jamiyat hayotini tartibga soluvchi asosiy hujjat, balki inson huquqlari va erkinliklarini himoya qiluvchi eng oliy me'yor hisoblanadi.

Thomas Jefferson o'z maktublarida ta'kidlaganidek:

“Ozodlikning asosiy kafolati – yaxshi yozilgan Konstitutsiyadir” (T. Jefferson, Letters to Edward Carrington, 1787).

Shu sababli, Konstitutsiya jamiyatdagi adolat, qonun ustuvorligi va davlat barqarorligining asosi sifatida qaraladi.

1. Konstitutsiyaning mohiyati va vazifalari

Konstitutsiya davlatning bosh hujjati bo'lib, hokimiyat organlarini, ularning vakolatlarini, shuningdek, fuqaroning huquq va erkinliklarini belgilaydi. Montesquieu shunday ta'kidlaydi:

“Hokimiyat bir qo'lda to'planadigan davlatda erkinlik bo'lishi mumkin emas” (Sh. Montesquieu, De l'esprit des lois, 1748). Bu fikr Konstitutsiyaning hokimiyatlar bo'linishi va ularning muvozanatini belgilashdagi asosiy mohiyatini ko'rsatadi.

2. Inson huquqlari va qonun ustuvorligi

Konstitutsiya shaxsning sha'ni, qadr-qimmatini va mulki bilan birga, fikr erkinligi, e'tiqod erkinligi kabi asosiy huquqlarni himoya qiladi. Nelson Mandela buni quyidagicha ifodalaydi:

“Konstitutsiya biz orzu qilgan jamiyatning eng to'g'ri ifodasidir” (N. Mandela, Long Walk to Freedom, 1994).

Qonun ustuvorligini ta'minlash esa adolatni saqlashning eng muhim vositasi hisoblanadi. Abraham Lincoln:

“Qonun – bu bizning siyosiy hayotimizning asosiy ibodatgohi bo‘lmog‘i lozim” (A. Lincoln, Address to the Young Men’s Lyceum, 1838).

3. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining o‘rni

O‘zbekiston Konstitutsiyasi 1992-yil 8-dekabrda qabul qilingan bo‘lib, 2023-yilda xalqchil tamoyillar asosida yangilandi. U demokratik tamoyillar, inson huquqlari va fuqarolik mas‘uliyatini mustahkamlaydi. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev ta’kidlaganidek:

“Konstitutsiya – yangi O‘zbekistonni barpo etishning mustahkam huquqiy poydevoridir” (Sh.M. Mirziyoyev, Yangi O‘zbekiston strategiyasi, 2022).

Konstitutsiyada “O‘zbekiston – ijtimoiy davlat” tamoyili ham belgilangan, bu esa fuqarolarning ijtimoiy himoyasini ta’minlashga xizmat qiladi.

4. Yangi g‘oya: Konstitutsiya va fuqarolik mas‘uliyati

Yangi ilmiy g‘oya shundan iboratki, Konstitutsiya nafaqat huquqlar kafolati, balki fuqarolarning mas‘uliyati va jamiyat taraqqiyotidagi rolini mustahkamlash vositasi sifatida qaraladi.

Charles Hughes ta’kidlaganidek:

“Men Konstitutsiyani talqin qiladigan sudya bo‘lsam, Konstitutsiya – bu men aytgan narsadir” (C.E. Hughes, Cornell University Lecture, 1907).

Bu fikr sud tizimi mustaqilligi va Konstitutsiyaning amalda ishlashi o‘rtasidagi bog‘liqlikni ko‘rsatadi.

Konstitutsiya fuqarolarga huquq bilan birga burch ham yuklaydi:

Vatanga sodiqlik, qonunlarga rioya qilish, jamiyat oldidagi mas‘uliyat.

5. Muammoli yondashuv: Amaliy qiyinchiliklar

Konstitutsiya kuchga ega bo‘lsa ham, uning amaliy qo‘llanilishida muammolar mavjud. Tarixiy va zamonaviy kuzatuvlarga ko‘ra:

- ba’zi qonunlar fuqarolar tomonidan to‘liq tushunilmaydi,
- hokimiyat organlarining ayrim qarorlari Konstitutsiya ruhiga mos kelmasligi mumkin,

- ijtimoiy mas‘uliyat va fuqarolik faolligi yetarli darajada rivojlanmagan.

Shu sababli, jamiyatda Konstitutsiyaning amaliy samarasini oshirish uchun fuqarolarning siyosiy savodxonligi va huquqiy madaniyati rivojlantirilishi lozim.

Umuman olganda, Konstitutsiya jamiyat taraqqiyotining, davlat barqarorligining va inson huquqlarining asosiy kafolatidir. Yangi g‘oya shuni ko‘rsatadiki, u faqat huquqiy asos bo‘lib qolmay, fuqarolar mas‘uliyati va jamiyatning ijtimoiy tizimdagi faol ishtirokini mustahkamlash vositasi hisoblanadi.

Muammoli yondashuv esa shuni ko‘rsatadi: qonun ustuvorligi va Konstitutsiyaning samarasini oshirish uchun fuqarolarning siyosiy savodxonligi va huquqiy madaniyati mustahkam bo‘lishi zarur.

Shu tariqa, Konstitutsiyaga hurmat, unga amal qilish va fuqarolik mas‘uliyati har bir fuqaroning burchi bo‘lib, jamiyat taraqqiyotining kafolati hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, Toshkent, 2023.
2. Mirziyoyev, Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. Toshkent, 2022.
3. Jefferson, T. Letters to Edward Carrington. 1787.
4. Montesquieu, Sh. De l’esprit des lois. 1748.
5. Mandela, N. Long Walk to Freedom. 1994.
6. Lincoln, A. Address to the Young Men’s Lyceum. 1838.
7. Hughes, C.E. Cornell University Lecture. 1907.
8. Toynbee, A. A Study of History. 1934.